

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”

Rektor _____ Sh. Sirojiddinov

2020__ yil “__” _____

“KELISHILDI”

Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi

_____

2020__ yil “__” _____

Ro‘yxatga olindi: №BD-5111200-3.02

2020__ yil “__” _____

ADABIYOT O‘QITISH METODIKASI
FANI DASTURI

Bilim sohasi:	100 000	– Gumanitar
Ta‘lim sohasi:	110 000	– Pedagogika
Ta‘lim yo‘nalishi:	5111200	– O‘zbek tili va adabiyoti

Toshkent – 2020

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 2020-yil _____dagi “___” - sonli buyrug‘ining ___ - ilovasi bilan fan dasturi ro‘yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha O‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2020-yil _____dagi “___” - sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat O‘zbek tili va adabiyoti universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

R.X. Niyozmetova – ToshDO‘TAU, “O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi” kafedrası professori, pedagogika fanlari doktori, professor.

Taqrizchilar:

Q.B. Yo‘ldoshev – ToshDO‘TAU, “O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi” kafedrası professori, pedagogika fanlari doktori, professor.

B.M.Abduraxmonova – QDPI, “O‘zbek adabiyoti va uni o‘qitish metodikasi” kafedrası dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (*turdosh OTM*);

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti o‘quv-uslubiy kengashida ko‘rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2020-yil _____dagi 1-sonli bayonnoma).

I. O‘quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta’limdagi o‘rni

Ushbu fan talabalarga zamon talablariga mos ravishda o‘qitishning eng qulay va zamonaviy metodlari to‘g‘risida bilim berish, bo‘lg‘usi fan o‘qituvchisining kasbiy faoliyatiga doir dastlabki bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish, ularga qo‘yiladigan kasbiy talablar asosida mazkur fanni zamon talablari darajasida o‘qitishning samarali metodlari, shakl va usullari haqidagi nazariy bilimlarni o‘zlashtirishini ta’minlash, xullas, respublika ta’lim sohasi uchun raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalalari dolzarb vazifalardan bo‘lib qolmoqda. Adabiyotni o‘qitish metodikasi fani bo‘yicha talabalarga ta’lim bosqichlarida olib boriladigan ilmiy-metodik hamda pedagogik ishlarning turlari, dars turlari, badiiy asarni tahlil qilishga oid metodik yondashuvlar, yetakchi tamoyillar, shuningdek, bo‘lg‘usi adabiyot o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish, milliy adabiy ta’lim tizimida amalga oshirilgan eng so‘nggi yutuqlar samarasi o‘laroq o‘qitish tizimining jahon ta’limi jarayonlari bilan hamqadam borayotganligini ko‘rsatish, adabiyot o‘qitishning turli zamonaviy metod va usullaridan foydalanish tizimi tavsiya etiladi.

“O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi” asosiy umumkasbiy fanlar blokiga kiritilgan kurs hisoblanib, 3- va 4- kurslarda o‘qitilishi maqsadga muvofiq. Bu fan uchun 30 soat ma’ruza, 85 soat amaliy, 20 soat laboratoriya, 30 soat seminar, 255 soat mustaqil ta’lim uchun ajratilgan.

“O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi” fani o‘zbek tili va adabiyoti mutaxassisligi bo‘yicha yetuk kadrlar tayyorlash, adabiyot o‘qitish metodikasi yo‘nalishidagi ilmiy-metodik tadqiqotlarni takomillashtirish, ta’lim tizimida adabiyot o‘qitishni rivojlantirishga xizmat qiladi.

II. O‘quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o‘qitishdan maqsad – bo‘lajak o‘qituvchilarga badiiy adabiyotni o‘qib–o‘rganishning zamonaviy shakl va usullari haqidagi nazariy qarashlar hamda ularni amaliyotga tatbiq qilishning pedagogik hamda metodik imkoniyatlarini ko‘rsatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, o‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasining ilg‘or yutuqlarini, amalda badiiy asarni tahlil qilish, darsning ilmiy-nazariy asoslarini; adabiyotga oid dars hamda sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etishning nazariy-metodik asoslarini; adabiy asarlarni o‘qitish orqali o‘quvchilarning badiiy – estetik didi, mustaqil ijodiy fikrlash qobiliyati, kitobxonlik madaniyatini kamol to‘tirishga o‘rgatishdan iborat. Bundan tashqari, bo‘lajak o‘qituvchilar o‘quvchilarni badiiy asar qahramonlarining shaxsiy sifatlarini baholashga o‘rgatish jarayonini tashkil etish usullari, metodlarini,

ularni mustaqil mulohaza yuritishga undash va muammolarning yechimiga ijodiy yondashishga o'rgatish, mustaqil tarzda xulosalar chiqarishga, bunda ularning verbal-lingvistik intellektini rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimidan foydalanishga o'rgatiladi. O'zbekiston ta'lim muassasalarida amal qilinayotgan adabiyot o'qitish metodlarini xorij tajribalaridan foydalanib amalga oshirishga o'rgatish nazarda tutilgan.

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. **Talaba:**

- “O'zbek adabiyotni o'qitish metodikasi” fanining ob'ekti va predmeti;
- o'zbek adabiyotni fanining ta'lim tizimida tutgan o'rni;
- o'zbek adabiyoti ta'limining taraqqiyot bosqichlari, fanni o'qitish metodlari va usullari;

- o'zbek adabiyoti fani bo'yicha yaratilgan darsliklar, qo'llanmalarning xususiyatlari;

- o'zbek tili va adabiyot o'qituvchisining innovatsion pedagogik faoliyatining nazariy- metodik asoslari, pedagogik faoliyatni amalga oshirish metodikasi, adabiyot o'qitishda darslarni kompyuterlashtirish, masofaviy ta'lim va uning xususiyatlari, adabiyot darslarida internetdan foydalanish yo'llari va madaniyati, ma'lumotlar omboridan samarali foydalanish **to'g'risida tasavvurga ega bo'lishi;**

- umumiy o'rta, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi o'zbek adabiyoti fanlari dastur va darsliklari mazmuni;

- o'zbek adabiyotini o'qitish metodlari, usullari, ularning nazariy asoslarini, adabiyot o'qitish metodlarining o'zaro o'xshash va farqli jihatlarini bilishi;

- _ badiiy asarni tur va janr xususiyatlariga ko'ra tahlil qila olish;

- o'zbek adabiyoti fani bo'yicha o'quvchilarni mustaqil tahsil olishga yo'llash;

- ta'lim tizimida fanning mazmuni, uzviyligi va uzluksizligini ta'minlashga qaratilgan metod va usullar asosida ta'lim samaradorligini oshirish, ta'lim jarayonini tashkillashtirishning ilmiy-metodik asoslari, o'zbek tili va adabiyoti o'qituvchisining pedagogik faoliyatini, o'quv mashg'ulotlarini, kasbga yo'naltirib muammoli o'qitishni **bilishi, malaka hosil qilishi va amalda qo'llay olishi;**

- mazkur o'quv predmetining nazariy asoslarini, badiiy asarni tahlil qilish va baholash mezonlarini, Blum taksonomiyasi asosida fanning o'qitish bosqichlarini belgilay olishi, o'quvchilarning og'zaki va yozma nutq malakalarini o'stirishning shakl va usullarini, dars jarayoniga qo'shimcha adabiyotlarni, yangi axborot hamda turli texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

- fan dasturi, ishchi dasturi asosida kalendar tematik rejani tayyorlash, darsliklar ustida ishlash, malakaviy amaliyotlarni tashkil etish va rejalashtirish;

– talaba ta'limning turli bosqichlarida mazkur fan yuzasidan namunali dars o'tish, turli tadbirlarni o'tkaza olish, zamon talabidagi darslarni tashkil qila olish malakalariga ega bo'lishlari *kerak*.

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-mavzu. Adabiyot o'qitish metodikasining umumnazariy masalalari

Yurt mustaqilligiga erishilganidan keyin pedagogika ilmi va amaliyotida, ta'lim-tarbiya jarayonida amalga oshirilayotgan keskin o'zgarishlar. Bolalarga tayyor bilimlarni berishdan ko'ra ma'naviyatini sog'lomlashtirishning, mustaqil fikrlashga yo'naltirishning, ta'lim olish jarayonida o'zlarining ishtirokini ta'minlashning yangi-yangi yo'llarini topishga intilinayotganligi. O'qitishning asosiy ashyosi bo'lmish darslik, metodik qo'llanma, metodik tavsiyalar hamda metodika ilmida malakali kadrlar yetishtirib berishdan ko'ra ruhan sog'lom, aqlan barkamol, o'z fikri va keng dunyoqarashiga ega bo'lgan, o'z sohasini yaxshi biladigan avlodni tarbiyalashning ustuvorligi. Adabiyot metodikasining pedagogika tizimiga mansub mustaqil fan ekanligi. Adabiyot o'qitish metodikasining metodologik asoslari. Adabiyot o'qitish metodikasining ob'ekti va predmeti. Adabiyot o'qitishning maqsadi va vazifalari. Adabiyot o'qitishning dolzarb muammolari.

2-mavzu. Adabiyot o'qitish metodikasining tarixi va shakllanish taraqqiyoti

Adabiyot o'qitish metodikasi fanining o'tmishdagi buyuk allomalar, mudarris olimlarning qarashlariga tayanishi. Metodik fikrlar tarixining o'zbek xalqi va millat adabiyoti taraqqiyoti bilan bog'liqligi.

3- mavzu. Adabiyot darslarida fanlararo integratsiyadan foydalanish

Asar voqeligi va obrazlar tizimi tahlilida fanlararo integratsiyaning o'rni va ahamiyati. Adabiyotni o'zga fanlar bilan bog'lab o'qitishning tabiiy ekanligi. Adabiyotni o'rganish asnosida o'zga o'quv faniga doir tushuncha va qonuniyatlarni bilishning zarurati. Adabiyot fanini maktab, AL va KHKlarida kasbga yo'naltirib o'qitishda fanlararo integratsiyaning roli.

4- mavzu. Talabalar kompetentligini shakllantirishda adabiyot o'qitish metodikasi fanining o'rni va roli

Bo'lajak o'qituvchi kompetentligini ta'minlashda zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlar o'rtasidagi mutanosiblikka ega bo'lish hamda amaliyotda ulardan foydalana bilishni rivojlantirish.

Talabalarda ta'lim amaliyotida o'quv-meyoriy hujjatlardan foydalanish kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish.

5- mavzu. Adabiyot o'qitish metodikasiga xos bo'lgan tamoyillar. Adabiy ta'lim metodlari, usullari, shakllari hamda ularning o'zaro aloqadorligi

Milliy adabiy ta'limda badiiy asarlarni o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari. Adabiy ta'limdagi yetakchi tamoyillar.

Adabiy ta'lim metodlarining mazmun-mohiyati. Adabiyot o'qitish shakllari va usullari. Adabiyot o'qitish metodlarining o'zaro o'xshash va farqli jihatlari.

6- mavzu. Adabiy ta'limda mustaqil fikrlashning ahamiyati

O'quvchi ma'naviyatining shakllanishida adabiyotning o'rni va roli. Adabiyot o'qitishda o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishning ahamiyati.

7- mavzu. Adabiyot o'qitishda ta'lim texnologiyalarining o'rni va roli. Hamkorlik pedagogikasi texnologiyasi va uning o'ziga xos xususiyatlari

Texnologiya so'zining mohiyati. Ta'lim jarayoniga o'qitish va o'qitishning o'zaro uzviyligini, aloqadorlik bosqichlarini ajratish, ta'lim-tarbiya jarayonida belgilangan maqsadga erishish uchun bajariladigan ishlarni muvofiqlashtirish, ularning ketma-ketligi hamda bosqichma-bosqichligini tahminlash, rejalashtirilgan barcha ishlarni talab darajasida bajarishni anglatishi.

Sinergetikaning (hamkorlik, hamjihatlik) – tizimlarning o'z-o'zini mustaqil tarzda tashkil etish nazariyasi, o'z-o'zini boshqarish, nomuntazam hodisalarni o'rganish, dunyoviy hodisalarni yangicha izohlash, tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy murakkab tizimli jarayonlarning tabiatini bilishga qaratilgan ilmiy yo'nalish, tafakkur usuli ekanligi.

8- mavzu. Pedagogik innovatsion texnologiyalar va adabiy ta'lim. O'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda muammoli ta'lim texnologiyasining o'rni.

Pedagogik innovatsiya – ta'lim va tarbiyaning samaradorligini oshirish maqsadida uning mazmuni, texnologiyasi hamda tashkil etish jarayoniga kiritilgan yangiliklarni anglatishi. Innovatsiya jarayoni ta'lim-tarbiyani tashkil etish va uning mazmunini o'stirishga kiritilgan yangiliklardan iborat tushuncha ekanligi.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarni o'qituvchi aytganlarini bajaradigan ishtirokchilikdan ta'lim-tarbiya jarayonining ijrochilari darajasiga ko'tarish maqsadida o'zlashtiriladigan bilimlarni tarbiyalanuvchi oldiga muammo shaklida qo'yish masalasi. Adabiyot darslarida muammoli ta'limdan foydalanish yo'llari.

Modulli ta'lim texnologiyasi xususiyatlari va adabiyot o'qitishda undan foydalanish yo'llari. Modul so'zi qism, bo'lak, blok mahnolarini anglatishi. Modulli ta'lim pedagogik texnologiyani tashkil etuvchi tarkibiy bo'laklarni ifodalashi. Bu ta'lim dars jarayonini tashkil etishdagi eng kichik ish turlaridan hamda ularning turli miqdordagi to'plamlaridan iborat bo'lishi. Bunda eng kichik faoliyat turi eng kichik

modul sanalib, boshqalari qancha modulni qamrab olishiga qarab o'ziga mos darajadani anglatishi. Adabiyot o'qitish jarayonida modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanilganda o'rganiladigan mavzu mantiqiy tugallangan bo'laklarga, ya'ni modullarga ajratilishi. Har bir bo'lak o'quvchilar mustaqil ishlashlari uchun maxsus topshiriqlarga aylantirilishi mumkinligi.

Didaktik o'yinlar texnologiyasi va uning adabiy ta'limdagi o'rni. Ta'lim tizimida qo'llaniladigan didaktik o'yinlar nafaqat boshlang'ich sinflarda yoki o'rta maktablarda, balki o'rta-maxsus kasb-hunar ta'limi, xatto oliy o'quv yurtlari ta'limi amaliyotida ham muhim ahamiyat kasb etishi. Didaktik o'yinlar asosida tashkil etiladigan darslar dasturda qayd etilgan mavzularning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadi hamda vazifalarini hal qilishga qaratilganligi. Didaktik o'yinlar ta'lim amaliyotdagi muhim muammolar yechimiga qaratilganligi. Ularning tarbiyalanuvchini ham aqlan, ham jisman, ham ruhan toliqishdan asrashga yo'naltirilganligi.

Sinov darslari texnologiyasining adabiy ta'limdagi ahamiyati. Sinov darslari tarbiyalanuvchilarning adabiy ta'lim bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari, shakllantirilgan ko'nikma va malakalari hamda ma'naviyatining sog'lomlashuvini muntazam nazorat qilish, yutuqlar, xato- kamchiliklarni inobatga olib borish imkonini berishi. Bunday darslar o'qituvchiga o'qitish natijalari hamda adabiy ta'lim vazifalarining bajarilganlik darajasini aniqlash imkonini berishi.

9-mavzu. Erkin tarbiya texnologiyasi va uning adabiy ta'limdagi o'rni. Bugungi milliy tarbiyashunoslik nazariyasida shaxs ijodiy potentsialini ongli ravishda o'zining rivojlanishiga qaratish tendentsiyasi hukmronlik qilayotgani. Erkin, ijodkor shaxsni tarbiyalash g'oyasiga hamma zamonlarda pedagoglar ham, faylasuflar ham birdek e'tibor qaratganliklari. Pedagogika ilmida erkin tarbiya konsepsiyasiga bolaning hayoti, axloqi va faoliyatiga har xil cheklovlar qo'yish va unga hokimlik qilishga qarama-qarshi ravishda asos solinganligi. Erkin tarbiya tarafdorlarining ideali bola rivojlanishi va qobiliyatiga hech qanday cheklov yoki ta'qiqlar qo'ymaslikdan iborat bo'lganligi.

Blum taksonomiyasi va adabiy ta'lim. Adabiyot o'qitish metodikasi fanida motivatsiya. Adabiyot darslarini tashkil etishda Blum taksonomiyasi va uning adabiyot o'qitishdagi ahamiyati. Blum taksonomiyasi asosida fanning o'qitish bosqichlarini belgilash. Motivatsiya.

10- mavzu. Asarlarni janri va obrazlar tizimiga ko'ra o'rganish. Adabiy-nazariy tushunchalarni o'rganish

Epik, lirik va dramatik turdagi asarlarni janr xususiyatlariga ko'ra farqlash. Har turga mansub asarlardagi badiiy va majoziy obrazlar tahlili. Lirik qahramon tushunchasi va uning matndagi o'rni. Asardagi asosiy va yordamchi obrazlar.

Adabiy-nazariy tushunchalarni o'rganish metodologik asos va badiiy tahlil vositasi, milliy adabiyotga tayanish, dasturga amal qilish, zarur o'rinda dasturda nazarda tutilmagan nazariy ma'lumotlarning berilishini rejalashtirish, nazariy bilimlarni amalda qo'llay olish, sinflararo uzviylik va uzluksizlik, bunda o'quvchilarning yosh xususiyatlari va adabiy tayyorgarligini hisobga olish, soddadan murakkabga tamoyilining zarurligini ko'rsatish.

11- mavzu. Epik asarlar ustida ishlash yo'llari.

Epik, lirik va dramatik turdagi asarlarni janr xususiyatlariga ko'ra farqlash. Har turga mansub asarlardagi badiiy va majoziy obrazlar tahlili. Lirik qahramon tushunchasi va uning matndagi o'rni. Asardagi asosiy va yordamchi obrazlar. Epik asarlar tahlilining o'ziga xos xususiyatlari. Epik asarlarni o'rganishda adabiy o'qishning roli. Epik asarlarni tahlil qilishning metodik talablari.

12- mavzu. Lirik asarlarni o'rganish

Lirik asarlarni tahlil qilishning o'ziga xos xususiyatlari. Lirik asarlarda kayfiyat va tuyg'ular tasvirining ustuvorligi. Lirik asarlarning inson ichki dunyosi, ruh va qalb hodisalarining tasvir obyektiga ekanligi. Lirik asarlarda ifodali o'qishning ahamiyati.

13- mavzu. Dramatik asarlar ustida ishlash yo'llari

Dramatik asarlarning o'ziga xos xususiyatlari. Dramatik asarlarning turlari. Dramatik asarga xos sahna, parda, ko'rinish, dekloratsiya, monolog, dialog, luqma, remarka, prolog, epilog, tugun, yechim haqidagi nazariy ma'lumotlarni mustahkamlash.

14- mavzu. Asarlar yuzasidan tuzilgan savol-topshiriqlar. Adabiyot o'quv fanidan beriladigan uy vazifalari

Darslikdagi materiallarning o'zlashtirilishini ta'minlovchi matndan tashqari materiallardan biri shu matn yuzasidan tuzilgan savol va topshiriqlar ekanligi. Savol va topshiriqlarning ma'lum guruhlariga ajratilishi. Savol-topshiriqlar evristik, suhbat, induktiv, deduktiv singari bir qator metodlarning asosiy vositasi ekanligi. Ularning uy vazifalarini so'rashda ham yetakchilik qilishi.

O'quvchi ma'naviy kamolotining asosi bo'lgan tafakkur va faoliyatdagi mustaqilligining darajasi uy vazifalarini bajarishda ham namoyon bo'lishi. Uy vazifalari bajarilishidagi eng muhim shart unda dars va darslikdagi haqiqatlarning takrorlanmasligi kerakligi. Aks holda, o'quv materialini ko'r-ko'rona eslab qolish holati yuz berishi. Uy vazifalari o'quvchining sinfdagi faoliyatidan barcha topshiriqlar o'quvchining o'zi tomonidan mustaqil ravishda bajarilishi, ta'limning bu

turidan darsda tarbiyalangan mustaqil fikrlash faoliyatini yanada mustahkamlash va rivojlantirish uchun foydalanish juda muhim ekanligi. Ta'lim amaliyotida o'quvchilarning uy vazifalarini pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etish bilan yetarli darajada shug'ullanilmayotganligi.

15- mavzu. Yozuvchi tarjimai holining berilishiga xos xususiyatlar.

Darsliklarda beriladigan hasbi hollarga qo'yiladigan talablar. Yozuvchi hayot yo'lining ijodiga aloqadorlik jihatlari. Yozuvchining uslubiga xos xususiyatlar. Yozuvchi tarjimai holini o'rganishda o'lkashunoslik materiallaridan, AKT va multimediya vositalaridan foydalanish.

Adabiyot darslarida o'quvchilarni asar qahramonlarini baholashga o'rgatish.

Badiiy asar qahramonlari shaxsiy sifatlarini baholashning mazmuni, usullari va metodlari. Adabiy qahramonlar tushib qolgan murakkab vaziyatlarning sabab va oqibatlarini aniqlash asnosida ularning shaxsini baholash. Shu tariqa insonni, ayni zamonda o'zini taftish qilishga yo'naltirish.

IV. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Tavsiya etiladigan amaliy mashg'ulot mavzulari:

1. Adabiyot o'qitish metodikasi fan sifatida
2. Adabiyot o'qitish metodikasi tarixi.
3. Fanlararo bog'liqlik va integratsiya.
4. Kompetentlilik va uning turlari.
5. Umumiy o'rta ta'lim maktablari adabiyot darsliklari ustida ishlash.
6. Akademik litsey, KHK adabiyot darsliklari ustida ishlash.
7. Adabiyot darslarida uzviylik va uzluksizlik tamoyili.
8. Adabiy ta'lim metodlarining amaliyotga tatbiqi.
9. Adabiyot darslarida hamkorlik texnologiyasi.
10. Muammoli ta'lim texnologiyasi.
11. Adabiyot darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari.
12. Modulli ta'lim texnologiyasi.
13. Adabiyot darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish.
14. Adabiyotdan sinov darslarini tashkil etish.
15. Blum taksonomiyasini qo'llash yo'llari.
16. Badiiy asarda obrazlarga singdirilgan ma'no va mazmun. Obrazlar tasnifi.
17. Badiiy asarlarni o'rganish bosqichlari. Tahlil turlari

18. Epik asarlar tahlili, matn ustida ishlash yo‘llari. (“Xamsa” dostonlari misolida).
19. Badiiy asarlarni o‘rganishda o‘quv tahlilidan foydalanish.
20. Lirik asarlarni tahlil qilish usullari.
21. Mumtoz g‘azal va ruboiylar tahlili. Bunda shakl va mazmun mutanosibligi.
22. Mumtoz asarlarni sharhlab o‘rganish, lug‘at ustida ishlash. (“Farhod va Shirin” asari misolida).
23. Dramatik asarlar tahlilida voqea va personajlar, qahramon va muallif nutqini o‘rganish xususiyatlari (“Mirzo Ulug‘bek” tragediyasi misolida).
24. Savol va topshiriqlar ustida ishlash texnologiyasi.
25. O‘qish va asar matni ustida ishlash uchun beriladigan uy vazifalari.
26. Badiiy asar tilini tahlil qilish usullari (“Navoiy” romani misolida).
27. Tabiat tasviri va badiiy asar qahramonlari tuyg‘ulari ifodasi o‘rtasidagi uyg‘unlik. (“Yulduzli tunlar” romani misolida).
28. Ijodkor hayoti va ijodini o‘rganish mazmuni va metodlari ustida ishlash.
29. Badiiy asar qahramonlarini baholashga o‘rgatishga yo‘naltirilgan darslar.
30. Zamonaviy adabiyot darslari va unga qo‘yiladigan talablar, ularni tashkil etishning shakl va usullari.
31. Adabiyot darslarida audiovizual va texnik vositalardan foydalanish.
32. Adabiy ta’limda qo‘shimcha materiallardan foydalanish usullari.
33. Dars ishlanmalari, ularning mohiyati, shakl va ko‘rinishlari.
34. Dars kuzatish va tahlil qilish.
35. Adabiy ta’limda mustaqil ishlarni tashkil qilish shakllari.
36. O‘quvchilarga uy insholari yozishni o‘rgatish yo‘llari.
37. Adabiyot darslarida nutq o‘stirish.
38. Adabiyot o‘qitishda darslarni kompyuterlashtirish.
39. Ifodali o‘qishning talab va me‘yorlari
40. Adabiy-tanqidiy materiallarni o‘rganish.
41. Sinfdan tashqari o‘qish va uni tashkil etish.
42. Adabiy ta’limda o‘quvchilar bilimini nazorat qilish va baholash.
43. Alohida olingan mavzu bo‘yicha namunali dars ishlanmasi tuzish.

Amaliy mashg‘ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akadem. guruhga bir o‘qituvchi tomonidan o‘tkazilishi lozim. Mashg‘ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o‘tilishi, mavzuga mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo‘llanilishi maqsadga muvofiq.

Amaliy mashg'ulotlarda ta'limning turli bosqichlarida tashkil etiladigan dars turlari uchun ko'rgazmali materiallar, jadval va tarqatma materiallarning eskizlarini tayyorlash, mavzuga mos internet ma'lumotlarini tanlash kabi ishlar amalga oshiriladi.

V. Seminar mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi fani seminar mashg'ulotlarini o'tishda quyidagi ko'rsatmalarga amal qilinadi:

Mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyot va manbalarni o'qish. Ta'lim jaravoni, ma'ruza, seminar mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rish, badiiy asar ustida ishlashga, tahlil qilishga o'rganish va eng muhimi, ana shu asarga bog'liq holda bugungi kunda adabiyot o'qitishdagi qarashlarga munosabat bildira olish o'rganganlarini ham amaliyotga tatbiq eta olish malakasiga ega bo'lish.

Tavsiya etiladigan seminar mashg'ulot mavzulari:

1. Adabiy ta'limdagi yetakchi tamoyillar.
2. O'zbekiston ta'lim muassasalarida amal qilinayotgan adabiyot o'qitish metodlarini xorijdagi o'qitish metodlari bilan o'qiyoslab o'rganish.
3. Fanga oid kopetensiyalar ustida ishlash usullari.
4. Adabiy-nazariy tushunchalarni o'rganishda uzviylik.
5. Lirik asarlardagi badiiy san'at turlarini sharhli o'rganish usullari.
6. Epik asarlarni o'rganishda Blum taksonomiyasidan foydalanish.
7. Dramatik asarlarning o'rganish orqali talabalarni kasbga yo'naltirish.
8. Badiiy asar qahramonlari shaxsiy sifatlarini baholashning mazmuni, usullari va metodlari.
9. O'quvchilarning kitobxonlikka bo'lgan qiziqishlarini takomillashtirish va rivojlantirish usullari.
10. Rivojlangan mamlakatlarda o'quv topshiriqlariga beriladigan e'tibor va ularning turlari.
11. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishda muammoli ta'limning o'rni.
12. Adabiyot fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanish pedagogik mahoratni oshirish omili.
13. Masofaviy ta'lim va uning xususiyatlari.
14. PIRLS, PISA тадқиқотлари dasturi asosida baholash.
15. Virtual laboratoriya tashkil etish.

VI. Laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Laboratoriya mashg'ulotlarida ta'limning turli bosqichlarida tashkil etiladigan dars turlari uchun ko'rgazmali materiallar, taqdimot va grafik organayzerlar, Grammatik jadval va tarqatma materiallarning eskizlarini tayyorlash ishlari amalga oshiriladi.

Tavsiya qilinadigan laboratoriya mashg'ulotlari mavzulari:

1. Adabiyot fanidan sinfdan tashqari mashg'ulotlarning turlari va ularni tashkil etish usullari.
  2. 5-sinflar uchun "Dunyoning ishlari" mavzusi yuzasidan didaktik materiallar tayyorlash
  3. 6-sinfda Erkin Vohidovning "Nido" dostonining o'rganilishiga oid videodars tayyorlash
  4. 7-sinflar uchun epik asarlarni o'qitishga qaratilgan topshiriqlar ishlab chiqish
  5. 8-sinfda mumtoz adabiyotni sharhlab o'rganish uchun topshiriq namunalari tayyorlash
  6. 9-sinfda mumtoz matn va lug'atlar bilan ishlashga oid didaktik materiallar tayyorlash
  7. 9-sinfda badiiy asarni tahlil qilishga qaratilgan savol va topshiriqlar ishlab chiqish
  8. 10-sinfda mumtoz lirik asarlarni o'rganishga qaratilgan savol va topshiriqlar ishlab chiqish
  9. 11-sinfda badiiy asarning til xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan savol va topshiriqlar tizimini ishlab chiqish
  10. Akademik litseylarda yozuvchi hayoti va ijodini multimedia vositalari asosida o'rganishga doir ishlanmalar tayyorlash.

VII. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Talaba mustaqil ta'limda adabiyot o'qitish metodikasi fanining xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanishi tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalari bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;

- maxsus adabiyotlar bo'yicha adabiyot o'qitish metodikasi fani bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- talabaning o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganish;
- faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'lim mavzulari:

1. Istiqloq davrida o'rta maktab, akademik litsey va kollejlarda adabiy ta'lim usulini va mazmunini yangilash bo'yicha.
2. O'zbekiston ta'lim muassasalarida amal qilinayotgan adabiyot o'qitish metodlarini xorijdagi o'qitish metodlari bilan qiyoslab o'rganish.
3. Badiiy asar tahliliga oid qo'shimcha savol va to'shiriqlar tizimini ishlab chiqish.
4. Adabiyot o'qitish metodikasiga oid yangi adabiyotlarning obzorini tuzish.
5. Rivojlangan mamlakatlarda o'quv topshiriqlariga beriladigan e'tibor va ularning turlari.
6. O'quvchilar og'zaki va yozma nutq malakalarini oshirishning shakl va usullari.
7. Badiiy asarlarni o'rganishda o'quv tahlilidan foydalanish.
8. Epik asarlarni tahlil qilish metodikasi.
9. Lirik asarlarni tahlil qilish metodikasi.
10. Dramatik asarlarni tahlil qilish metodikasi.
11. Yozuvchi tarjimai holining berilishiga xos xususiyatlar.
12. Adabiyot darslarida ko'rsatmalilik. Texnik vositalar va internet ma'lumotlaridan foydalanish.
13. Adabiyotdan dars shakllari.
14. Alohida olingan mavzu bo'yicha namunali dars ishlanmasi tuzish.
15. Adabiyot darslarida audiovizual va texnik vositalardan foydalanish.
16. Adabiyot darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish.
17. Sinfdan tashqari o'qish va uni tashkil etish.
18. Adabiyot o'qitishda darslarni kompyuterlashtirish.
19. Masofaviy ta'lim va uning xususiyatlari.
20. Blum taksonomiyasi va uning adabiyot o'qitishdagi ahamiyati.
21. Badiiy asar qahramonlari shaxsiy sifatlarini baholashning mazmuni, usullari va metodlari.
22. Ilmiy-metodik jurnallarning yangi sonlaridagi adabiy ta'limga oid maqolalarning annotatsiyasini yozish.

23. Yangi metodik adabiyotlarga taqrizlar yozish.
24. Dars ishlanmasi va taqdimot slaydlarini tayyorlash.

Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

VIII. Fan bo‘yicha kurs ishi

Kurs ishi fan mavzulariga taalluqli masalalar yuzasidan talabalarga yakka tartibda tegishli topshiriq shaklida beriladi. Ma’ruza mashg‘ulotlarida egallangan nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish, talabalarni ilmiy-nazariy qarashlar asosida umumlashma xulosalar chiqara olishga o‘rgatish, ularning ijodiy tafakkurini o‘stirish, ilmiy izlanishlar olib borish ko‘nikmasini shakllantirish, fikrni izchil va ifodali bayon eta olishga o‘rgatish fan bo‘yicha tashkil etiladigan kurs ishlarining bosh maqsadi hisoblanadi.

Mazkur fan yuzasidan yoziladigan kurs ishi talabalarni ilmiy-ijodiy ishga yo‘naltiruvchi amaliy faoliyat turi sifatida muhim ahamiyatga ega. Talaba kurs ishini yozish asosida keyinchalik yirikroq tadqiqot ishlarini bajarishga tayyorgarlik ko‘radi. Shuningdek, fan bo‘yicha tashkil etiladigan kurs ishlari talabalarini ta’limning yuqori bosqichida bitiruv malakaviy ishini yozishga tayyorlab boradi.

Kurs ishi uchun taxminiy mavzular:

1. Umumta’lim maktablarida imom Buxoriy hadislarini o‘rganishning ahamiyati.
2. “Boburnoma” asarini o‘rganishda fanlararo aloqadan foydalanish.
3. Cho‘lponning “Kecha va Kunduz” asarini obrazlar tizimi orqali o‘rganish.
4. Lirik asarlarni o‘rganishda ifodali o‘qishning o‘rni va ahamiyati.
5. Mumtoz asarlarni o‘rganishda lug‘atlardan foydalanish usullari.
6. Akademik litseylarda Navoiy g‘azallarini sharhlab o‘rganish.
7. Kasb–hunar kollejlarda O‘tkir Hoshimov hayoti va ijodini o‘rganish usullari.
8. Adabiy ta’limda Zulfiya hayoti va ijodini zamonaviy texnologiyalar asosida o‘rganish.
9. Kasb–hunar kollejlarda Muhammad Yusuf hayoti va ijodini kasbga yo‘naltirib o‘qitish usullari.
10. Abdulla Qahhor hikoyalarining kompozitsion xususiyatlarini o‘rganish.
11. Dramatik asarlar bilan ishlashda ta’limiy o‘yinlardan foydalanish.

12. Adabiyotdan sinfdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etish va o'tkazish metodikasi (Oybek ijodi misolida).
13. Maktabda Tog'ay Murod hayoti va ijodini o'rganishda interfaol usullar.
14. Lirik asarlardagi badiiy san'at turlarini sharhli o'rganish usullari.
15. Adabiyot fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanish pedagogik mahoratni oshirish omili.
16. Bobur ruboiylarini sharhlab o'rganish.
17. O'quvchilarni mantiqiy fikrlashga o'rgatishda savol va topshiriqlarning roli.
18. Akademik litseylarda qadimgi turkiy yodgorliklarni o'rganish usullari.
19. Ogahiy hayoti va ijodini o'rganishda mustaqil ta'limdan foydalanish.
20. "Boburnoma" asarini o'rganishda fanlararo aloqadan foydalanish.
21. Cho'lponning "Kecha va Kunduz" asarini obrazlar tizimi orqali o'rganish.
22. Lirik asarlarni o'rganishda ifodali o'qishning o'rni va ahamiyati.
23. Muqimiy hayoti va ijodini o'rganishda sayohat darslarini tashkil etish.
24. Blum taksonomiyasi va uning adabiyot o'qitishdagi ahamiyati.
25. Abdulla Qahhor hikoyalarini ko'rgazmalilik asosida o'rganish.
26. Akademik litseylarda Said Ahmadning "Ufq" trilogiyasini savol-topshiriqlar asosida o'rganish.
27. Adabiyot darslarida muammoli ta'lim usulidan foydalanishning o'rni va ahamiyati.
28. Epik asarlarni o'rganishda texnik vositalardan foydalanish.
29. Adabiyot darslarini badiiy ijodkorlik asosida tashkil etishning o'rni va ahamiyati.
30. Adabiyot darslarida o'yin texnologiyalarini qo'llash metodikasi va ahamiyati.
31. Mumtoz asarlarni o'rganishda lug'atlardan foydalanish usullari.
32. O'quvchilar og'zaki nutqini oshirishda qo'shimcha adabiy manbalardan foydalanish.
33. Erkin Vohidov hayoti va ijodini o'rganishda musiqadan foydalanish.
34. Adabiyot darslarida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishda ta'lim metodlarining o'rni.
35. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishda muammoli ta'limning o'rni.
36. Ifodali o'qishga o'rgatish orqali o'quvchilarning og'zaki nutqini o'stirish.

37. Adabiyot darslarida tasavvuf adabiyotini o'rganish usullari.
38. Adabiyot darslarida sinfdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil qilish.
39. O'quvchilarning kitobxonlikka bo'lgan qiziqishlarini takomillashtirish va rivojlantirish usullari.
40. O'quvchilarning mustaqil ijodiy ishlarini tashkil etish.

IX. Malakaviy amaliyot

Pedagogik amaliyot:

Umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'tkaziladi va unda talabalar oliy ta'lim muassasasida olgan nazariy bilimlarini hayotga tatbiq etish ko'nikmalarini hosil qiladilar.

Talabalar ta'lim muassasasida malakali o'qituvchilarining 20-25 ta darsiga (passiv amaliyot) qatnashgan holda darsni tashkil etish ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.

Talabalar ta'lim muassasasida pedagog rahbar nazorati ostida 8 ta sinov darsini amalda mavjud bo'lgan dasturga binoan ma'ruza va amaliy mashg'ulot materiallari asosida mavzu bo'yicha dars (faol amaliyot) olib borishi lozim. Amaliyot rahbari nazorati ostida o'quvchilar orasida 2-3 ta tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan tadbirlarni ishlab chiqish va o'tkazish ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.

Ta'lim muassasasi o'quv hujjatlari bilan tanishib chiqishi lozim.

X. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1. Husanboyeva Q., Niyozmetova R. O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. T.: Innovatsiya-Ziyo. 2020. –354 bet.
2. To'xliyev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2010. 167-b.
3. Qozoqboy Yo'ldosh, Muhayyo Yo'ldosh. Badiiy tahlil asoslari. T.: Kamalak, 2016. – 462 b.
4. Husanboeva Q. Adabiyot – ma'naviyat va mustaqil fikr shakllantirish omili. – T.: O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. 2009. – 368 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

5. Мирзиёв Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. – Т.: Ўзбекистон, 2017, 102 бет.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmoni. 2019-yil, 29-aprel.

7. Kompetensiyaga yo‘naltirilgan Davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturi: Ona tili, adabiyot, o‘zbek tili (5-9 sinflar). Toshkent. 2016.

8. Йўлдошев Қ. Адабиёт ўқитишнинг илмий-назарий асослари. Монография – Т.: Ўқитувчи, 1996. – 192 б.

9. Монтень Мишель. Опыты. Избранные произведения в 3-х томах. Том 2. Пер. с фр. Москва: Педагогика, 1992. 560с.

10. Монтессори М. Дом ребёнка: Метод научной педагогики: Пер.с итал. –Гомель. 1993.

11. Мирқосимова М. Ўқувчиларда адабий таҳлил малакасини шакллантириш ва такомиллаштириш асослари. Монография. – Т.: Фан, 2006. – 145 б.

12. Ниёзметова Р.Х. Узлуксиз таълим тизимида ўзбек адабиётини ўрганиш методикаси. Монография. – Т.: Фан, 2007. – 215 б.

13. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – Москва: “ИКАР”, 2009. – 448 с.

14. Оконнь В. Основы проблемного обучения. – Москва: Просвещение, 1998. С. 201.

15. Kambarova S. Mustaqil mutolaa va adabiy tahlil. –Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.

Internet saytlari

16. <https://ru.wikipedia.org/wiki>. Википедия. Свободная энциклопедия.

17. www.ziyo.com kutubxonasi. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. – S.pdf (SECURED) 407-бет.

18. http://fikir.uz/blog/utkir_hoshimov/azhdodlar-abadiyligi.html

19. <http://dic.academic.ru/>

20. [www.o‘zbek adabiyoti.com](http://www.o'zbek-adabiyoti.com).

21. www.ziyo.uz.

22. <http://www.pedagog.uz/>

23. www.forum.uz.